

Dr. W. J. LEYDS
Frankenslay 237
GRAVENHAGE

Twee Hoofdstukken uit Froude's Oceana

James Anthony Froude

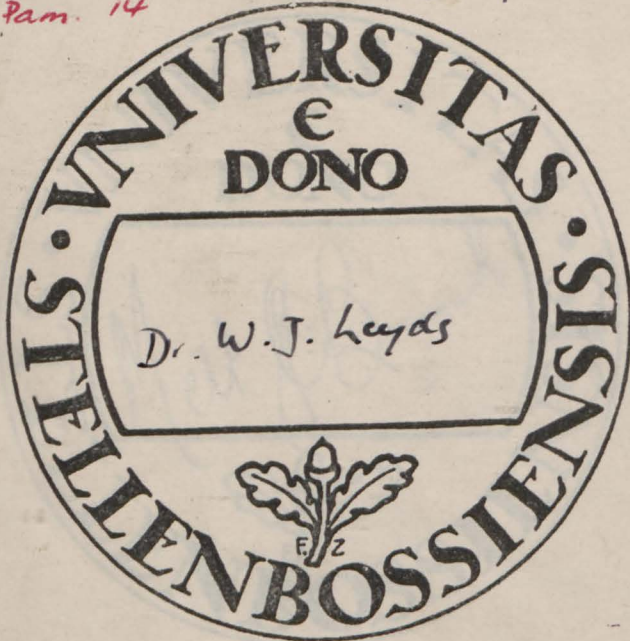
ⓔ Pam. 14.
FRD

Dem. Heer Mr J. H. Leyds,
Staatsprocurator der Zuid-Afr. Republiek.

Africana - Kamer

Pam. 14

No. 29353.

E Pam. 3
293 53

Dr. W. J. LEYDS
Frankenslag 337
's-GRAVENHAGE.

Twee Hoofdstukken uit Froude's Oceana.

Het werk van James Anthony Froude, *Oceana of Engeland en zijne Koloniën* getiteld, bevat een tweetal Hoofdstukken over de staatkunde en handelingen der Engelschen in Zuid-Afrika, zoo belangwekkend voor ons Nederlanders, dat het hoogst wenschelijk moet geacht worden, dat hun inhoud niet bloot bekend blijve bij degenen, die met dat werk in het oorspronkelijk kennis hebben gemaakt, maar algemeen bekend worde.

Deswege heb ik gemeend de Redactie te moeten verzoeken eene vertaling dier hoofdstukken in dit haar Tijdschrift op te nemen. De lezing kan strekken om ons te doen zien, hoe een Engelschman over zijne eigen natie kan oordeelen; hoeveel grond wij hebben om ons over de loten van den Hollandschen stam in Zuid-Afrika niet te schamen, en hoe dankbaar de bemoeiing zou zijn, zoo het immer gebeuren mocht, dat Holland zijne werkdadige belangstelling in het lot onzer stamverwanten aldaar betoonde.

Op bijzonderheden willen wij niet wijzen, maar ééne zaak kan ik niet nalaten hier als zeer opmerkelijk nader onder de aandacht te brengen. Ik bedoel wat Froude ons te denken geeft omtent den indruk, door het optreden van Duitschland in de laatste jaren, tot zelfs in Zuid-Afrika, gemaakt, en de gewaarwordingen, deels van vrees, deels van hoop, door Duitschlands staatkunde en daden bij de »Zuid-Afrikaanders" gewekt: vrees voor mogelijke aanranding hunner vrijheid; hoop, voor het geval van tegen de Engelschen te verleen hulp.

Bismark is behept met de idée van Duitschlands roeping om de wereld te beheerschen, en aan alle natiën, in haar gezag over landen en zeeën, de loef af te steken. Hij is de genius, die met geweld heeft willen uitvoeren, wat slechts door de kracht van den vrijen geest behoort te geschieden; ook ons Nederlanders, die Duitschers zijn, zou hij Duitschers willen *maken*. Frankrijk heeft

hij ten eeuwigen dage tot het koesteren van gedachten van wraak gedoemd; aan Rusland een voorwendsel tot het eischen van wederdienst gegeven, welke eisch, onbevredigd gelaten, eene oorzaak van verbittering blijft. Zoo is Duitschland zelf in een noodlottigen stand gebracht, gansch Europa, tot in eene onafzienbare toekomst, in onrust gedompeld, met machteloosheid geslagen en tot de ondragelijkste oorlogskosten veroordeeld. Intusschen wacht de wereld tot in Zuid-Afrika toe, met het oog op hem, groote en verschrikkelijke dingen.

MEI, 1887.

W. G. BRILL.

O C E A N A

OF

Engeland en zijne Koloniën

DOOR

JAMES ANTHONY FROUDE.

HOOFDSTUK III.

De kolonie van de Kaap is, zooals wij behoorden te weten, maar in de practijk steeds vergeten, oorspronkelijk eene Hollandsche kolonie geweest. Twee eeuwen geleden, toen de Hollanders de tweede — misschien zelfs de eerste — zeemacht der wereld waren, hebben zij de zuidpunt van Afrika bezet en gekoloniseerd. De Hottentotten en Bosjesmannen onderwierpen zij gemakkelijk, tewerk gaande zooals ook wij te werk gegaan zijn. Zij roeiden de wilde dieren uit, bouwden steden, baanden wegen, omheinden en beploegden het land, plantten bosschen en wijngaarden. Geene betere volkplanters bestonden er, geene andere slaagden beter dan de Hollanders. Zij hebben zich over vooruitgang en voorspoed te verblijden gehad tot het einde van de vorige eeuw. Indien wij de goede resultaten, die de Hollanders op hun beheer over onbeschaafde volksstammen bekomen hebben, met die van onze landgenooten, in alle deelen der wereld, vergelijken, zal men

bevinden, dat zij, hoewel zij strenger en schijnbaar ruwer handelen, minder oorlogen met inboorlingen, dan wij, gehad hebben. Onder hun beheer heeft er minder gewelddadigheid en bloedstorting plaats gegrepen, en hebben de inboorlingen niet minder gelukkig of arbeidzaam geleefd.

In den revolutie-oorlog werd Holland door de Franschen onder het Directoire vermeesterd. Op aanzoek van den Prins van Oranje namen de Engelschen de Kaap onder hunne bescherming. Zij was gelegen op den grooten weg naar Indië: toen had men de keus niet om door het Suez-kanaal te varen, en zulk een belangrijk punt op de vaart kon men niet in de handen van Napoleon laten vallen. Bij den vrede van Amiens werd zij aan Holland teruggegeven en trok het Engelsch garnizoen af. Toen de oorlog wederom uitbrak, werd onze bezetting hernieuwd; eene vloot werd derwaarts gezonden, met een sterk leger om de kolonie te vermeesteren. De Hollandsche Kapenaars boden wederstand, streden dapper en bij dien strijd werden zij in ruime mate door hunne bondgenooten onder de inboorlingen geholpen; zij gaven het land alleenlijk over in het vertrouwen, dat de bezetting, even als te voren, tijdelijk zijn zou, en dat hun grondgebied hun, ten slotte als de kamp beslecht zou zijn, teruggegeven zou worden. Zulks is niet geschied. Bij het Congres van Weenen werden zij voor goed Engelsche onderdanen, zonder dat hunne toestemming verkregen of zelfs maar gevraagd was. Zij hadden het land gemaakt tot hetgeen het was, hunne huizen daar gevestigd, niemand kwaad gedaan, en waren zeven menschengeslachten lang in het bezit geweest. Doch zij werden behandeld, als *glebae adscripti*, als een bestanddeel van den grond. Zij waren er gevoelig over; sommigen van een vuriger karakter boden tegenstand, heetten opstandelingen, en werden op de gewone manier gefusilleerd of gehangen. Zoo wij wijs geweest waren, zouden wij plaats gegeven hebben aan de overweging, dat de omstandigheden, onder welke de Kaap in onze handen gekomen was, inschrikkelijkheid eischte, en wij zouden getracht hebben de Hollanders door bijzondere voorkomendheid met het vreemde bewind te verzoenen. Wij betoonden ons bijzonder voorkomend, maar niet jegens hen; integendeel, wij rechtvaardigden onze verovering voor ons zelve door de veroverden te bezwalken, en stelden ons aan als de verdedigers der

kleurlingen, alsof de Hollanders onderdrukkers en roovers geweest waren. Na den vrede was vrijverklaring der slaven de leus van den dag. Zij waren slavenhouders; maar dat waren wij ook; evenzeer hadden wij ons bezondigd. Wij kwamen tot inkeer en verleenden eene afkoopsom van meer dan 20 millioenen om ons van dien blaam te zuiveren. Wij verwachtten, dat de Hollanders even gereedelijk als wij de misdadigheid der slavernij zouden erkennen, en omdat zij een bedachtzaam volk zijn, dat langzaam tot een besluit komt en niet dweept met nieuwe ideën, vielen zij bij ons in ongenade, en zoo is het sedert altijd gebleven. Intusschen had de slavernij aan de Kaap meer in huisdienst, dan in velddienst bestaan; de schandalen van de West-Indische plantages waren bij hen onbekend. De slaven maakten een deel van hunne gezinnen uit en waren altijd met zachtheid en vriendelijkheid behandeld. Zij lieten zich de vrijverklaring welgevallen, omdat zij niet anders konden; doch toen de vergoeding toegewezen zou worden, was het aanbod, hun gedaan, zooveel minder voordelig, dan wat aan de planters van Jamaica en Barbadoes was toegestaan; die vergoeding was zoo ongelijkmatig, en zooveel reglementaire voorwaarden waren er aan vast, dat velen van de Hollandsche boeren weigerden ze aan te nemen. Zij ontsloegen hunne slaven zonder iets te bedingen, en tot den huidigen dag toe hebben zij zich nimmer aangemeld om de matige sommen te ontvangen, die zij zonder zwaarigheid gekregen zouden hebben.

Het was niet genoeg de slavernij af te schaffen. De geestdrift van het oogenblik kon zelfs hare schaduw niet verdragen. De Hottentotten waren toen talrijk in de Kolonie; met de vrijverklaarde slaven vormden zij eene aanzienlijke bevolking; zij stonden onder de wetten tegen landlooperij, hoedanige tot aan de hervormingen van de tegenwoordige eeuw in Engeland golden; evenals den »onbeschaamden en forschen bedelaars" van ons »statutenboek," was hun verboden op het land te zwerven, en was hun opgelegd op ééne plaats te blijven en voor hun onderhoud te arbeiden. Deze wetten werden ingetrokken. Den Hottentotten werd vergund te gaan werwaarts het hun goed docht; zij verspreidden zich in de bosschen, gaven zich aan dronkenschap en dieverij over, en werden een algemeene overlast voor de Holland-

sche boeren: want vooralsnog waren er weinig Engelschen gevestigd buiten de steden: wij hadden louter het karakter van militaire veroveraars. Had men de Hollanders en de Hottentotten aan zichzelf overgelaten, zoo zouden de laatsten, die grootendeels aan een ongelukkig eind gekomen zijn, waarschijnlijk nog in het land der levenden wezen en in staat om een nuttig leven te leiden. De drank en een lui en ledig leven sleepten hen weg; doch omdat de Hollanders tegen die maatregelen opkwamen, werden zij in Engeland als slavenhouders in hun hart beschouwd, als barbaren en tirannen, als ongepolijste wilden, als de ware oorzaak van alles wat tegen was geloopt. De ongunstige meening omtrent hen werd een dogma van de Engelsche pers en ongelukkigerwijze van het Ministerie van Koloniën. Wij hadden hen onedelmoedig en onverstandig behandeld, en wij vergeven nooit hun, die wij onbillijk bejegend hebben.

De Hollandsche Kapenaar of Boer, zooals wij hem noemen, is een zich langzaam bewegende goedgeaarde persoonlijkheid, zich met geene politiek bemoeiend, zich tot zijn godsdienst en bijzondere zaken bepalend, en als men hem met rust gelaten had en zijnen gewoonten en meeningen eenigszins had toegegeven, zou hij sinds lang zijne afhankelijkheid hebben vergeten, in het onvermijdelijke hebben berust, en de conservatiefste en minst revolutionnaire van de onderdanen der Koningin geworden zijn. En het Ministerie van Koloniën zou, wanneer het zijn eigen oordeel had mogen volgen, om eigen best wil, eene verzoenende staatkunde toegepast hebben. Maar Minister van Koloniën hebben op hunne partij in het Parlement, en leden van het Parlement op hunne lastgevers en op de openbare meening te letten. De vrijverklaring der slaven was de bijzondere glorie van het Engelsche volk, en een meer verzekerde weg was er niet om de gunst van het publiek te behalen, dan dezulken, die op dit allerbelangrijkste punt niet zuiver waren, als beneden het peil aan te merken. De Boeren hadden, of verbeeldten zich te hebben, een lijst van grieven, groot en klein, zoo lang als die van de Ieren, en zij die onrecht lijdten, hebben langer heugenis, dan die zij onrecht doen. Onbekwaam om een juk, hetwelk de laster onverdragelijk maakte, langer te verdragen, zette een troep van hen, vele duizenden sterk, het op een trekken, in 1835 en 1836; paktten hun goed in

hunne wagens; verzamelden hunne kudde schapen en groot vee, en togen op weg naar de onbekende wildernis noordelijk van de Oranje-rivier. Deze verhuizing liet den band, die de lieden aan hunne gezinnen verbond, onverboden. Elke familie in de Kolonie zag een of meer van hare jongere leden vertrekken. De geschiedenis dezer emigranten herhaalt onze eigen geschiedenis waar wij ons immer gevestigd hebben, en moet de geschiedenis wezen van allen, die zich eerst vestigen in landen, reeds door een lager ras bewoond. Voordat zij gingen, stelden zij zich in verband met verschillende stammen, die er in toestemden ze te ontvangen. Aan sommigen waren zij welkom, bij anderen waren zij zulks niet. Twisten ontstonden er over landbezit en gestolen vee. Er grepen botsingen en menschenlachingen plaats, die verraderlijk heetten, gewroken door oorlogen en nieuwe bezettingen van grondgebied, tot zoolang dat zij bezitters bleven van het geheele land, nu bekend als de Oranje-Vrijstaat, de Transvaal en Natal. In Engeland werd de zaak voorgesteld, alsof zij te vuur en te zwaard tegen de inboorlingen tewerk gegaan waren. Inboorlingen van een ander ras mochten lijden; het speet ons, maar wij hielden ons stil. Doch in de slechte behandeling van een neger was er iets, dat het Engelsche bloed ontstak. Wij maakten uit, dat de Boeren aan hunnen onderdanenplicht niet konden ontkomen door de Kolonie te verlaten. Wij vervolgden hen, verdreven hen uit Natal, en deden een inval in den Oranje-Vrijstaat, leverden veldslagen met onvoldoende uitkomst, raakten zelve in twist met de inboorlingen met name met de Basoetoe Moshesh, die ons deden inzien, dat deze wilde tochten geen voordeel aanbrachten en gevaarlijk konden worden. Eindelijk meer dan genoeg hebbende van ondernemingen, waar men geene eer mede behaalde en die niet tot bevrediging leidden, besloten wij in 1852 Boeren, Kaffers, Basoetos en Zoeloes aan zichzelf over te laten, en de Oranje-rivier tot grens te maken, aan gene zijde waarvan zich de Britsche verantwoordelijkheid niet zou uitstrekken. Wij sloten formeele verdragen met de twee Hollandsche Staten, waarbij wij ons verbonden ons niet meer met zaken, die zij met de inboorlingen uitstaande hadden, te bemoeien, en hen óf een schutsmuur tusschen ons en het binnenland van Afrika te laten worden, óf, wat het waarschijnlijkst scheen, in een' ongelijken worstelstrijd met

oneindig talrijker krijgshaftige stammen te zien ondergaan. Zij, van hunne zijde, herstelden de slavernij niet, en zoo geraakten wij van elkander.

Met eene uitzondering, die ik zoo dadelijk zal vermelden, werden deze verdragen zeventien jaren lang in acht genomen, en het land »rustte” van zijne rampen. De onlusten op onze eigene grens hielden op. De Kolonie was rustig en had geene geschiedenis. De nieuwe Staten gingen niet onder, maar waren voorspoedig. De Boeren verbreidden zich over een grondgebied, zoo groot als Frankrijk. Zij beslechtten hunne geschillen met de inboorlingen zonder veel vechtens. In de Transvaal woonde een millioen inboorlingen vreedzaam in hun midden, met en voor hen arbeidende. De op verre na welvarendste vestiging onder inboorlingen, die ik zelf in Zuid-Afrika gezien heb, was dicht bij Pretoria. Zij waren onbeschaafd, maar hadden ongeslepen deugden, die daarom niet minder deugden zijn omdat zij in deze laatste dagen zeldzaam worden. Zij zijn een zeer vroom volk, en onderhouden hunne kerken en leeraars met uitermate groote mildheid. Wegens den grooten afstand hunner huizen van elkander kunnen zij hunne kinderen niet naar school zenden, en over het algemeen hebben zij meesters voor hen in hun huis. Den huisgodsdienst nemen zij nauwgezet waar. De Boeren van Zuid-Afrika komen thans van alle menschelijke wezens op deze planeet het naast bij Horatius' schildering van de Romeinsche boeren, die als soldaten Pyrrhus en Hannibal verslagen hebben. Slechts daar zal men gehoorzaamheid aan ouders aantreffen, zoo nauwgezet als onder de oude Sabijnen de *severa mater*, wier zonen, wanneer zij zegt: »gaat! zoo gaan zij,” en die, als deze zonen voor hun land ten strijde trekken, hun het geweer zal ter hand stellen en hun zal opdragen met dit geweer terug te keeren, — of in het geheel niet terug te komen.

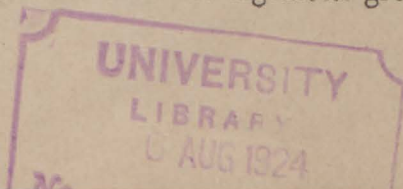
Zij regeeren naar eigen model; verbieden luiheid en landlooperij zonder eenig onderscheid; bewegen en, als zij kunnen, dwingen zij de zwarten den grond te bebouwen en te werken. Zij geven hun geen stemrecht voor den Volksraad. Zij vergunnen hun zelfs niet land in huur te hebben behalve onder blanke borgen, opdat zij hunne oude stamgebruiken op dit stuk niet weder invoeren zouden. Maar over het algemeen zijn zij bij het beleid der zaken

vrij wel geslaagd. Er hebben geene opstanden van zwarten tegen blanken in de Transvaal plaats gehad. Het gezag is gehandhaafd zonder onrustbarende bewegingen onder de inboorlingen en zonder gestrengheid. Van zulke tooneelen als de verdelging van Langa-labalele's stam in Natal, of de slachting te Koegras, die de Kolonie van de Kaap in 1878 tot schande hebben gestrekt, is nimmer in de Hollandsche onafhankelijke Staten het gelijke gezien. Toch hebben zij het vertrouwen van het Engelsch Bewind niet kunnen winnen. Misschien werd hun onverhoopt goed geluk kwalijk genomen. Hunne manier van handelen was niet gelijk aan de onze, en werd lichtelijk misduid. Verhalen werden gedaan — in het algemeen onwaar, maar niet gansch zonder grond — van Boeren, op de grens van de Transvaal, die kinderen van inboorlingen hadden opgelicht of gekocht van stammen, die ze op rooftochten hadden buit gemaakt, en die ze nu, onder den valschen naam van leerjongens, als slaven bij zich hielden. De Regeering van de Transvaal ging zulke handelingen streng en met goeden uitslag te keer. Ik zeg: met goeden uitslag, omdat in de jaren dat de Transvaal weder eene Britsche provincie is geweest, gevallen van dezen aard, wanneer zij bestaan hadden, aan het licht zouden gekomen zijn, en geen enkel kind is in den aangeduiden staat aangetroffen. Toch werden zulke verhalen als gewisse feiten naar Engeland oververhaald en als goede munt opgenomen. Men hield het er voor, dat de Boeren hunne verbintenis hadden verbroken, en vele uitmuntende mannen onder ons beweerden, dat wij, door hun toe te laten dus te handelen, onzen plicht verzaakten.

Evenwel werden zij ongemoeid gelaten. Het Engelsche Goevernement had geen haast om zich er weder mede te bemoeien. De staatkunde met betrekking tot de Kaap was zulk een onaangenaam onderwerp geweest, dat gezaghebbende personen bij het Ministerie van Koloniën er niet meer aan wilden denken. Zij hoopten, dat de moeielijkheden met de Hollanders voor goed geschikt waren, en zoo weinig bekend waren zij met den aard en de getalsverhouding van de bevolking der Kaap, dat Lord Cardwell, die zelf Minister van Koloniën geweest was, nog in 1875 geloofde, dat al de Hollanders in Zuid-Afrika naar de Vrije Staten waren verhuisd, en de Kolonie geheel en al Engelsch was. Dit

zeide hij zelf tot mij, en hij was gansch verrast, toen ik hem berichtte, dat de Hollanders in de Kolonie zelve nog dé meerderheid uitmaakten, en wel eene zeer groote meerderheid. En niet alleen vormden zij de meerderheid, maar zij verrichtten al het werk, dat werkelijk wat te beduiden had. De Engelschen waren kooplieden, winkeliers, ambachtslieden; zij maakten spoorwegen, bestuurden struisvogelhoeven, arbeidden in diamant- en koper-groeven en voerden de ossenwagens. Bijna alleen bebouwden de Boeren den grond, en zoo zij er niet waren, zouden al de blanken van Zuid-Afrika zich moeten voeden met vreemde granen, melk in blikjes en ingevoerde aardappelen.

De vrede bleef niet zonder uitwerking. Tusschen de twee rassen ontstond toenadering en, waren de verdragen van 1852 niet verbroken, zoo zou Zuid-Afrika thans hereenigd zijn geweest, en zouden de Hollandsche Boeren gehoorzame onderdanen van de Kroon zijn. Ik houd het er voor, dat al wie Zuid-Afrika kent, deze meening met mij zal deelen. De Boer is een geboren behoudsman, en de Vrije Staten zouden, zoo men ze ongemoeid gelaten had, vanzelf het voorbeeld hunner stamverwanten gevolgd zijn. Ongelukkig bleef men in Engeland tegen hen verstoord tengevolge van niet gansch eerlijke berichten. De vrienden van de kleurlingen wachtten eene gelegenheid af om hunne bemoeiing te vernieuwen, en deze deed zich weldra op. Toen wij den Oranje-Vrijstaat aan zichzelve hadden overgelaten, hadden wij een grensverschil met de Basoeto's onuitgemaakt nagelaten. Wij waren den strijd met hen moede, en lieten het verschil aan den President en den Volksraad te Bloemfontein zoo goed zij konden uittemaken over. In der minne konden zij het niet uitmaken. In 1865 brak er een oorlog uit tusschen den Oranje-Vrijstaat en de zonen van Moshesh. Zij duurde vier jaren, en zou geëindigd zijn omdat de Basoeto's niet langer weerstand konden bieden, toen zij de Britsche bescherming inriepen, en, tegen onze plechtige verbintenissen, kwamen wij met hoog gezag tusschen beiden. Zelden leidt het tot wat goeds, zoo men verdragen verbreekt, al is het ook met de beste bedoelingen. Het grondgebied der Basoeto's is ten noorden van de Oranje-rivier gelegen, en zoo deelen wij wat wij ons duidelijk verbonden hadden niet te doen. Ik meen, dat noch wij zelve, noch Zuid-Afrika over het algemeen grond

van voldoening hebben over hetgeen wij bij die gelegenheid hebben verricht. Aller belang zou er beter mede gediend geweest zijn, zoo wij ons aan onze verbintenissen gehouden en de Hollanders hun geschil met de Basoeto's, zoo goed zij konden, hadden laten uitmaken. Maar de ware staat van zake was in Engeland niet bekend. De Boeren hadden bij ons een' kwaden naam. Onschuldige inboorlingen tegen verdrukking te beschermen was de eisch van het Engelsche volk, en het Engelsch Goevernement gaf aan dien algemeenen wensch toe. Toch mocht het hier slechts een bijzonder geval gelden: de staatkunde van non-interventie werd in allen gevalle gehandhaafd. Om den Oranje-Vrijstaat te voldoen, verbonden wij ons te waarborgen dat de Basoeto's voortaan vrede zouden hebben, en het verdrag van 1852 werd in 1869 te Aliwal North vernieuwd, met herhaalde verzekering dat van de verbreking van dit verdrag geen precedent tot verdere tusschenkomst zou gemaakt worden. De Hollanders der Kolonie waren gevoelig over hetgeen wij gedaan hadden, en deze gevoeligheid bleef bestaan; maar zij hielden het er voor, dat een nieuwe verbintenis, pas aangegaan, niet geschonden zou worden. Misschien zou zij niet geschonden zijn, zoo zich geene nieuwe verzoeking voor ons had opgedaan. Maar Zuid-Afrika wordt, evenals andere landen, door partijschap verdeeld. Er was eene partij, die den Vrijen Staten geen goed hart toedroeg, en een' stap, die men eens gedaan had, kon men gemakkelijk weder doen. De inkt van het verdrag van Aliwal North was nauwelijks droog, toen er diamanten in groote hoeveelheid ontdekt werden in een distrikt, dat wij zelven, vóórdat wij ons voor de eerste maal teruggetrokken hadden, als een deel van het Oranje-grondgebied hadden behandeld, en dat daarna altijd door ambtenaren van den Oranje-Vrijstaat bestuurd was. Van alle kanten des lands stroomden er delvers heen. Men vreesde natuurlijk, dat de Boeren niet in staat zouden zijn om de drift van gieren, die op zulk een rijken buit aankwamen, in orde te houden. Ook begreep men, dat de schoonste diamantmijn in de wereld voor het Britsche Rijk niet verloren behoorde te gaan. Men ontdekte, dat het land, waarin zij gelegen was, in het geheel geen deel van den Vrijstaat uitmaakte, en dat het aan een Griqua-opperhoofd, met name Waterboer, toekwam. Dit opperhoofd was indertijd een bondgenoot der

Engelschen geweest. Nu werden de Boeren beschuldigd hem van het zijne beroofd te hebben. Hij riep hulp in, en in een kwaad oogenblik leenden wij ons tot een onverschoonlijken aanslag. Lord Kimberley gaf zijnen naam aan de nieuwe vestiging. De Hollanders werden verjaagd. Zij boden geenen wederstand, maar weken onder protest voor overmacht, en van dien dag aan heeft geen Boer in Zuid-Afrika het woord van een' Engelschman kunnen vertrouwen. De wijze, waarop wij handelden of onze vertegenwoordigers toelieten te handelen, was tot cynisme toe onbeschaamd. Wij waren opgetreden als de kampioenen van den onderdrukten Waterboer. Hem en zijnen Griquas gaven wij een tiende van het grondgebied. Het overige en al wat waarde had, hielden wij voor ons zelve. Wat zouden de Hollanders anders hebben kunnen doen? Wij hebben hen beschuldigd hunne verbintenissen met ons verbroken te hebben, en wij waren het die het hen leerden. Een verdrag, slechts weinig maanden oud, overtuigde ons van oneerlijkheid. Zelfs zoo Waterboers recht zoo gegrond ware geweest als zijne begunstigers beweerden, wij hadden ons woord gegeven, en niet meer met zulke zaken te bemoeien, in bewoordingen zoo duidelijk mogelijk. Ons gedrag zou minder volslagen onlijdelijk geweest zijn, wanneer wij ons kort en goed op onze overmacht hadden beroepen, en den Boeren eenvoudig geduid hadden, dat wij de diamantvelden moesten hebben en van plan waren ze te nemen; maar wij hebben de wonde vergiftigd en onze daad gerechtvaardigd door ons tegenover de wereld aan te stellen als de beschermers der rechten van inboorlingen, wien de Boeren, zoo zij beweerden, onrecht hadden aangedaan, en wij hebben die houding volgehouden bij het geschil, die later ontstaan is.

Ik zelf heb later onderzoek moeten doen naar de bijzonderheden van hetgeen hier geschied is, en misschien is er nooit iets schandelijkers in de geschiedenis onzer Engelsche koloniën gepleegd. Er zijn lieden, die zoo noodig, bereid zijn, in een gerechtshof getuigenis af te leggen, hoe de zaak van Waterboer in het leven is geroepen. Later is in een Land-hof te Kimberley voor den Rechter Stockenström bewezen geworden, dat dit Griqua opperhoofd nimmer eenig recht hoegenaamd op dat grondgebied had gehad. Maar al zulke onderzoekingen zijn overtollig. Het ver-

drag van Aliwal is onze algenoegzame veroordeeling. Deze ééne daad is de oorzaak van alle onlusten geweest, die sedert Zuid-Afrika bezocht hebben. De Hollanders worden niet snel bewogen, maar zoo zij in beweging gemaakt zijn, blijft dit niet zonder gevolgen. Wij hebben dit oogenblik gekozen om het beheer der Kolonie van de Kaap aan haar eigen parlement over te doen, en wij meenden, dat, toen men de meerderheid verkreeg, de diamantvelden een haar aangenaam geschenk waren.

Geen beter bewijs van eigen onbekwaamheid om daar té regeeren zou het Ministerie van Koloniën hebben kunnen geven dan in zijn laatste bedrijf, en in dezen zin was het tijdstip misschien wel gekozen. Er greep bij gelegenheid van de nieuwe constitutie eene algemeene verkiezing plaats in de Kaap. De Hollandsche kiezers besloten het protest van den Oranje-Vrijstaat te ondersteunen, en de nieuwe leden gaven al dadelijk te verstaan, dat, wanneer het rijks-gouvernement goed vond verdragen te schenden, het de gevolgen voor zijne rekening moest nemen. In plaats van Lord Kimberley's geschenk dankbaar aan te nemen, weigerden zij er de handen aan te slaan. Met de diamantvelden wilden zij niets te maken hebben, tenzij de Oranje-Vrijstaat verklaarde met onze in bezitneming vrede te hebben; en men liet ons in het bezit van een gewest in het binnenland van Afrika zonder gemeenschap met onze andere bezittingen, behalve door de Vrije Staten, die wij bestolen hadden, of door de Kolonie van de Kaap, die wij van ons vervreemd hadden en die ons niet meer toekwam. De mijndelvers, die daar bijeengevloeid waren, maakten eene gemengde, gevaarlijke en moeielijk te beheerschen bevolking uit. De grens tusschen het gewest en de twee Vrije Staten was niet gekoloniseerd en kon dit ook, naar 't schijnt, niet worden, daar het Goevernement te Bloemfontein ons recht om ons daar te vestigen, niet erkende.

Iets maakte toch in deze zaak het verkeerde eenigszins goed: de stoutmoedige en bekwame man, dien wij uitgelezen hadden om onze kostbare nieuwe bezitting te besturen. Hij had geene Britsche troepen om hem te ondersteunen, en hij verlangde er geene. De fragmenten van de nu nuttelooze verdragen aan stukken scheurend, knoopte hij betrekkingen aan met al de hoofden van de inboorlingen op de grenzen der twee Republieken,

noodigde hen uit om Britsche onderdanen te worden en beloofde hen tegen de Hollanders te beschermen. Zij zonden troepen van hun volk om in de diamant-groeven te werken. Het loon van deze lieden werd besteed aan kruid en wapenen, waarvan hij toch beloofd had de inboorlingen niet te voorzien. Tienduizend geweren werden binnen twee of drie jaren onder de naburige stammen verdeeld, waardoor de Hollanders rechtstreeks bedreigd werden, daar zij zich nu omringd zagen door een halven cirkel van Kimberley tot Zoeloeland. Natuurlijk ontstond onder hen de grootste ontsteltenis en de hoogste verontwaardiging. Zij werden bedreigd met invallen en strooptochten, door het Britsche Goevernement opgestoot en gesteund. Zij waren niet ruim voorzien van geldmiddelen, en konden zich slechts met moeite van verdedigingsmiddelen voorzien. Het doel was natuurlijk hen aan onze voeten te brengen, hen te dwingen hun protest in te trekken en het soevereine recht van Groot-Britannië te erkennen. De wagens met geweren, voor Kimberley bestemd, trokken over het Hollandsche grondgebied. De Overheden van den Vrijstaat hielden ze te recht als onwettig aan. De inboorlingen van wapenen te voorzien streed tegen de wet. Dadelijk werd genoegdoening gevorderd. Commissarissen werden van Kimberley naar Bloemfontein gezonden om die te vragen, en wel binnen acht en veertig uur te verschaffen. De president was ziek op dat tijdstip en niet in staat om zaken te doen. Zijn Raad betaalde het geld, maar onder protest, met een ouderwetsch beroep op den rechtvaardigen God, dien zij, vreemd genoeg, voor eene werkelijkheid hielden.

Een ander ultimatum was naar het Goevernement van de Transvaal gezonden. Deze Republiek, niet zoo dicht onder ons bereik, was minder onderdanig, en een staat van spanning ontstond, die niet anders dan op een rassenoorlog kon uitloopen. De stammen der inboorlingen zouden tegen de Hollandsche Boeren losgelaten zijn. Ieder Hollander in Zuid-Afrika, in staat om een geweer te voeren, zou zijne stamverwanten te hulp zijn gesneld: zoo billijk en zoo diep verontwaardigd waren zij. Wij hadden op de diamant-velden drakentanden gezaaid, en zij gingen in gewapende mannen op.

Zoodanig was de staat van zaken, toen ik in 1847 Natal, de Vrije Staten, de diamant-velden en het noorden van de Kolonie

doorreisde. Te Kimberley deed ik bij bijzondere personen onderzoek naar de aanspraak van Waterboer. De getuigen bestreden elkander met geweld; maar lieden, die op de hoogte waren, waren bereid om op te treden en te bewijzen, dat »de annexatie een werk van list en bedrog» was geweest. Voor mij, een vreemdeling, was het onmogelijk te zeggen wie logen en wie waarheid spraken. Maar onwedersprekelijk was het, dat het tractaat geschonden was, en ik had geen vrede tegenover de kalme verklaring van een man van gezag, dat, zoo wij het verdrag in de zaak der Basoeto's verbroken hadden, wij het opnieuw konden verbreken. Al ware Waterboers aanspraak zoo klaarblijkelijk als zij twijfelachtig was, onze handelwijze was toch uitermate onstaatkundig geweest. Wij konden er niet aan denken, al was er het bezit van een diamantgroeve mede gemeoid, een provincie bezet te houden, zoo diep in het binnenland gelegen; door onze eigen Kaap-kolonie afgeslagen, en wier bemachting zulk eenen toorn bij de Hollandsche bevolking in gansch Zuid-Afrika veroorzaakte. Te Kaapstad had ik er een onderhoud over met den eersten minister, den heer Molteno. Hij zeide mij, dat het hem evenzeer speet als het mij met mogelijkheid spijten kon; dat hij zelf zich tegen de annexatie verzet had; dat hij betreurde wij het Rijksbewind verricht had en nog verrichtte; maar dat Griqualand buiten de grens der Kolonie gelegen lag, en dat het derhalve zijne zaak niet was en hij er zich niet mede bemoeien kon.

Bij mijne terugkomst in Engeland deelde ik mijne bevindingen aan Lord Carnarvon mede, die toen Minister van Koloniën was. Lord Carnarvon was niet overtuigd, dat de annexatie onrechtvaardig was geweest, maar natuurlijkerwijze sloeg hij grootelijks acht op de meening van den eersten Minister van de Kaap. Het Ministerie van Koloniën had de strijdmacht der Hollanders te laag geschat; het had gemeend, dat de verbittering bij woorden zou blijven, en de stemming, die in de Kolonie gewekt was, niet genoeg geteld: een oorlog met de Vrije Staten zou, wanneer zij uitbrak, zoo wel gevaarlijk als schandelijk zijn en voorzeker leiden tot verwickelingen met het nieuw gevestigd constitutioneele Goevernement. Lord Carnarvon besloot eene poging te doen om, de zaak in der minne te schikken. Gemakkelijk was het niet voor het Ministerie te erkennen, dat men verkeerd gehandeld had, en ook was het nog niet bewezen, dat er verkeerd gehandeld

was. Was een verdrag geschonden, zoo waren daartoe wellicht bijzondere redenen. Maar het liep in het oog, dat het onstaatkundig was de meerderheid der constitueerende Vergadering eener kolonie te vervreemden en te verbitteren, die men onlangs het recht om zich zelf te besturen had toevertrouwd.

Men had mij aan de Kaap de zaak dus voorgesteld, dat een conferentie van vertegenwoordigers uit de onderscheiden belanghebbende Staten gemakkelijk eene oplossing zou kunnen vinden. Lord Carnarvon hield het er voor, dat de eenvoudigste oplossing zijn zou eene confederatie van al de Zuid-Afrikanen, Hollanders en Engelschen, gelijk aan die in Canada, waarbij kleinere onderscheidenheden zouden wegvallen. Ik voor mij dacht niet, dat de Hollanders, bij hun bijstaand karakter, ooren naar dit voorstel zouden hebben. Evenwel het was voor het Ministerie van Koloniën de geschikste manier om op hetgeen het gedaan had, terug te komen. Lord Carnarvon vaardigde de uitnoodiging uit tot eene conferentie ter overweging van verschillende vraagstukken, en daaronder de verhouding van de diamant-velden. Voorts werd daarbij het denkbeeld van eene confederatie geopperd, doch op de verwezenlijking niet aangedrongen. Veertien dagen na de afzending dezer *dépêche* ging ik naar Zuid-Afrika, met deze instructie, dat, wanneer de conferentie bijeenkwam, het geschil met de Vrije Staten behandeld en beslist zou worden, voordat iets anders te berde werd gebracht. Ik had tegelijk met de *dépêche* een bijzonder schrijven aan den heer Molteno gericht, onder den indruk dat hij Lord Carnarvons voorstel begroeten zou als een middel om zijn uitgedrukte wenschen te verwezenlijken. Sedert de bemachtiging van Zuid-Afrika had geen minister zooveel belangstelling getoond voor de Hollandsche inwoners, als Lord Carnarvon thans toonde, en ik twijfelde geen oogenblik, dat de heer Molteno zijne bedoelingen met al de ingenomenheid, dien zij verdienden, bejegenen zou.

Ik ken de geheime geschiedenis niet van hetgeen sedert is voorgevallen. Er zijn, vermoed ik, lieden geweest, die er belang bij hadden den twist tusschen de Vrije Staten en het Rijksgoevernement levendig te houden, — lieden, die, met behulp der inboorlingen, de Vrije Staten aan hunne voeten gebracht wilden zien. Het schrijven van Lord Carnarvon werd in het Kaapsche

Parlement overgelegd met bijgevoegde aanmerkingen, die, zoo het doel was de gemoederen te verbitteren, de verdienste hadden van doelmatig te zijn. Het werd voorgesteld als een listige poging om de Kolonie in eene verantwoordelijkheid te doen deelen, die zij had afgewezen, — als een verraderlijk plan om de Vrije Staten weder onder de Engelsche vlag te brengen, — als eene bemoeiing met de bijzondere zaken der Kolonie, die men van stonden aan te keer moest gaan. De voorgestelde conferentie werd overijld, ja! op beleedigende wijze verworpen. De ongerijmd onjuiste voorstelling van Lord Carnarvon's bedoelingen werd door de pers door het land verspreid, en toen ik aankwam, vond ik alles in gisting, en de Hollanders woedender dan ooit.

Ik vervoegde mij om nadere inlichting tot den eersten Minister, en herinnerde hem aan hetgeen hij mij gezegd had. Tot mijne verbazing sprak hij nu in strijd met zijne eigene woorden. Thans zeide hij, dat wij met de Vrije Staten mochten handelen, zooals wij wilden. Hij had er niets tegen. Ik zeide hem, dat ik tenminste Lord Carnarvon's bedoelingen kenbaar moest maken. De gouverneur had te kennen gegeven, dat ik hem een brief van toelichting mocht toezenden, dien hij aan het Parlement kon voorleggen. Maar de heer Molteno weigerde stellig de zaak opnieuw voor het Parlement te laten komen. Ik begreep, dat hij met zijne weigering bedoelde, dat er geene verklaring zou gegeven worden en mijn mond gesloten moest blijven.

Deze staat van zaken kwam mij voor mij kwetsend voor, en de schade, die de leugens, welke uitgestrooid werden, mijn' goeden naam aandeden, alles behalve ingebeeld. Zoo ik zweeg, zou ik de billijkheid dier valsche beoordeelingen schijnen te erkennen. De Hollanders tenminste behoorden te weten, wat Lord Carnarvon bedoeld had, en daar het eene questie tusschen de Vrije Staten en het Rijks-gouvernement betrof, kon ik niet inzien, dat ik eenig constitutioneel beginsel schond, als ik de waarheid zeide. In twijfelachtige gevallen is waarheid over het algemeen de veiligste staatkunde. Ik nam deel aan een maaltijd in de Kaapstad en sprak eenige woorden. Het gevolg was, dat de vrienden van de Vrije Staten hun gevoelens terughielden, dat ik in ministerieele dagbladen, erg werd doorgehaald, de geheele Kolonie in beweging gebracht, en ten slotte het Parlement, dat intusschen verdaagd

was, terug werd geroepen, om, wanneer de Kolonie goedvond, het Rijks-goevernement behulpzaam te zijn in het bijleggen van den twist. Dit was alles wat ik verlangde. Er kon geen oorlog zijn, nadat de Kolonie partij in de twistzaak geworden was, en eene schikking aangenaam aan de Hollandsche lastgevers kon aan gene zijde van de Oranje-rivier niet onaangenaam zijn. Ik keerde terug naar Engeland. De heer Brand, president van den Oranje-Vrijstaat, kwam kort daarna te Londen. Aan het Ministerie van Koloniën werd in algemeene bewoordingen erkend, dat hij in de kwestie der Diamant-velden niet nobel behandeld was, en eene som van 90,000 pond sterling werd hem als schadevergoeding toegekend. Het geld beduidde niets; de erkenning van ongelijk beduidde alles. De Hollanders van Zuid-Afrika, hoezeer koppig als muilieren, zijn licht bewogen, en laten zich gemakkelijk door hun gevoel vervoeren. Het scheen hun, dat hunne booze dagen ten einde waren, en dat een Engelsch Goevernement toch nog wel billijk kon wezen, en dat een Vereenigd Afrika onder Engelsche vlag nog mogelijk zou zijn.

Indien Lord Carnarvon, na een goed werk begonnen te zijn, verder de zaken haren eigen loop had willen laten; indien hij met de Transvaal een even billijke schikking getroffen had, als met den Oranje-Vrijstaat; ja, had hij haar in hare moeielijkheden met de inboorlingen de behulpzame hand geboden, dan zou er op nieuw eenige kans geweest zijn op de deconfederatie, welke hij begeerde. Wij waren aan de Hollanders in de Transvaal eenige tegemoetkoming schuldig. Bechuanas, Matabelies, Amaswazis, Zoeloes, allen hadden uit de Diamantvelden wapenen gekregen of waren aangemoedigd om hun overlast aan te doen. Een weinig ondersteuning in geld, eenige vriendelijke woorden, eene westelijke grens naar hunnen zin, eene duidelijke verklaring aan de grensbewoners, dat wij en de Hollanders voortaan vrienden waren, en dat ongelijk, hun aangedaan, zou aangemerkt worden als een ongelijk aan de Britsche Kroon, dit zou ieder Hollander in Zuid-Afrika alle grieven voor altijd hebben doen vergeten. Maar Lord Carnarvon misduidde den aard van de geestdrift, die hij had opgewekt. Hij vermeende, dat zij uit ingenomenheid voortvloeide met zijn confederatie-plan, waarmede zij niet rechtstreeks in verband stond; hij gevoelde, dat een Zuid-Afrikaansch

Rijk ¹⁾ tot stand te brengen in Engeland als eene schitterende en staatkundig niet ondienstige aanwinst zou aangemerkt en bevorderd worden. In de Transvaal scheen de oplossing te zoeken. Werd zij opnieuw eene Engelsche provincie, dan zou de Oranje-Vrijstaat genoopt zijn te volgen. Hij had in zekere mate het vertrouwen der Hollanders herkrege. Het was een teëre plant, maar hij geloofde dat deze plant thans een stootje kon verdragen. Het leven van Engelsche ministeriën duurt niet lang. Zoo ministers iets willen uitvoeren, moeten zij spoedig handelen, of zij mogen de gelukkige kans aan hunne opvolgers overlaten. De schatkist van de Transvaal was ledig, en eene bezetting van het land zou op het oogenblik geenen tegenstand vinden. De Engelschen in Zuid-Afrika, ten minste vele hunner, verzekerden hem, dat de Transvaalsche Boeren genoeg van hunne onafhankelijkheid hadden, en dat zij zich gaarne zouden laten annexeren. Hij kon rekenen op den steun van de beide partijen in het Parlement. De heer Courtney was, meen ik, het eenige lid, dat er tegen op kwam. Ik zelf was zeker, dat, zoo men de Transvaal overnam (dat was de term), men de uitwerking van de vroegere handeling ophief, en de oude verbittering deed herleven. Ik deelde hem mijn gevoelen mede, maar kon niet verwachten, dat hij mij zou gelooven, waar zoo velen, die het land beter moesten kennen dan ik, het tegenovergesteld gevoelen koesterden. De stap werd gedaan. De »Zuid-Afrikaansche Republiek», zoo fier op hare onafhankelijkheid, dat zij een eigen munt had geslagen, werd Britsch grondgebied verklaard. De »confederatie», die volstrekt onmogelijk was gemaakt, moest daarop volgen, en Sir Bartle Frere werd als goeverneur naar de Kaap gezonden, om ze te bewerkstelligen. Hoe het hem ermede verging, is nóg versch in ons geheugen. Zijne taak was van het eerste oogenblik af aan hopeloos. Men zeide hem niet eens de waarheid. Men zeide, dat de Stammen der inboorlingen te sterk waren; dat de Zuid-Afrikanen, bijaldien zij geconfedereerd waren, de gerezen moeilijkheden met de Kaffers, Basoeto's, Zoeloes enz. alleen te beslechten zouden hebben, en dat zij daartoe niet in staat waren. Zoo dit het bezwaar was, kon Sir Bartle het gemakkelijk uit den weg

¹⁾ Dominion.

ruimen. Tot dusverre had hij ten minste voorgegeven te wenschen de kleurlingen te beschermen; doch nu veranderde alles. Hij vond in een onbeduidend grensgeschil een voorwendsel tot een nieuwen Kaffer-oorlog. Hij verwoestte het land aan gene zijde der Kei-rivier te vuur en te zwaard, ontsloeg zijne ministers en stelde anderen aan, die meer gezind waren hem op zijn gevaarlijken weg te volgen. Hij dreef de Zoeloes uiteen na eenen tegenstand, die hen meer roem deed behalen, dan onze ten slotte gewonnen verovering ons eer deed inoogsten. Zuid-Afrika stroomde van bloed, en al deze gruwelen en dwaasheden waren gepleegd om eene schaduw, die niets meer degelijks beloofde dan vroeger. De Zoeloe's waren vijanden van de Boeren geweest, maar hunne verdelging had de Boeren niet verzoend met het verlies van hunne vrijheid. Zij vraagden hunne onafhankelijkheid op norschen, beslisten toon terug. Sir Garnet Wolseley's krijgstoct tegen Seco-coenie, die hen eens verslagen had, veranderde de zaak niet. De liberale partij in Engeland begon zich ten hunnen gunste te verklaren. Zij vernamen ten laatste, dat de leider der Liberalen de annexatie veroordeeld had als onder valsche beweringen bewerkstelligd, en toen de Liberalen in 1880 aan het bewind kwamen, rekenden zij er met zekerheid op, dat hunne klachten gehoor zouden vinden. Op dat tijdstip zouden wij ons met waardigheid terug hebben kunnen trekken, en de Boeren zouden opnieuw bespeurd hebben, dat zoo wij overtuigd werden verkeerd gehandeld te hebben, wij gezind waren om het misdrevene goed te maken. Maar ik vermoed (en hier doel ik op het eigenlijke struikelblok in onze koloniale staatkunde), dat het Gouvernement wist wat goed zou zijn, maar het niet durfde uitvoeren uit vrees voor een afkeurend oordeel in het Parlement, waaraan zij verantwoording schuldig waren; en partijbelang in het moederland was te gewichtig om opgeofferd te worden aan het welzijn van verafgelegen oorden. Er werd besloten, dat de Transvaalsche Boeren, voordat men hunne klachten zou kunnen hooren, eerst het gezag der Koningin moesten erkennen. Zij hadden voor hunne vrijheid de wapenen opgevat, en verkozen ze niet neder te leggen, waar de Engelsche bewindslieden zelve hadden toegegeven, dat zij in hun recht waren. Daarop is de oorlog gevolgd, die wij allen ons herinneren, waarin

eene reeks van nederlagen op den Majubaheuvcl en in den dood van Sir George Colley haar toppunt bereikte.

Ik voor mij kan het in de Bewindslieden niet laken, dat zij niet begeerd hebben eene bloedige worsteling voort te zetten, in eene zaak, die zij reeds veroordeeld hadden. Veeleer laak ik in hen, dat zij den oorlog ooit begonnen hebben. Na de nederlaag toe te staan wat men met goede gratie had kunnen toestaan, toen men aan geene der beide zijden onze nederlaag mogelijk achtte, zou eene daad van eigenaardige edelmoedigheid geweest zijn; maar zulks zou zeker den invloed van Engeland in Zuid-Afrika verminderd en de opkomende partij in de hoogte gestoken en aangemoedigd hebben, wier hoop het was en is dien invloed ten eenen male te niet te doen. Wanneer wij den strijd doorgezet hadden, zoo zou onze meerderheid in macht en hulpmiddelen ons ten laatste noodzakelijk hebben doen slagen; doch de oorlog zou de grenzen der Transvaal hebben overschreden: het zou een veroveringskrijg geworden zijn tegen de Hollandsche bevolking, die daar in haar geheel deel aan zou genomen hebben. Wij zouden onzen naam geschandvlekt hebben. Wij zouden een dapper en braaf volk op den rand des verderfs hebben moeten brengen. Wij zouden ons de berisping, ja misschien de tusschenkomst van andere Mogendheden op den hals hebben gehaald. Om deze redenen meen ik, dat de heer Gladstone welgedaan heeft met zich eenen vrede te laten welgevallen, hoezeer het een vrede was, die de waardigheid en het gevoel der Engelsche kolonisten in Zuid-Afrika pijnlijk moest treffen, en niet kon missen een bedenkelijken prikkel na te laten. De vrede was zoo 't behoorde. Slechts was het jammer, dat wij, als een pleister op de wonde van onzen trots, op bepalingen aandrongen, die niet konden worden nagekomen, omdat wij geen middelen overgehouden hadden om tot de nakoming te dwingen. Men moest, ik geef het toe, den geprikkelden trots van het moederland eenigszins tegemoet komen, maar de voorwaarden, die wij in het verdrag deden opnemen, waren een legaat van onze vroegere dwalingen, en dat er maar sprake van geweest is, moet een ware ramp heeten. Daar wij den bitteren kelk hadden gedronken, hadden wij dien evengoed tot den bodem toe kunnen ledigen. De oorsprong van al den wrok der Transvalers was geweest, dat de Hoofden der

inboorlingen uit de Diamant-velden tegen hen gewapend waren. Zij waren onze bondgenooten in den oorlog gebleven. Nu konden wij niet nalaten hunne veiligheid op hun grondgebied te waarborgen, of meenden dit niet te kunnen. Ik meen, dat het beter geweest ware, schoon het misschien niet fraai zou geschieden hebben, terug te keeren tot het beginsel van het verdrag der Oranje-rivier, dat, zoolang het geduurd heeft, zoo goed heeft gewerkt, te weten, dat wij ons niet meer bemoeien zouden met de twisten tusschen de Boeren en de inlandsche Stammen. Zoo wij ons gezag gehandhaafd hadden, dan zouden wij die Stammen op onze zijde hebben kunnen houden; maar het land op te geven en tegelijkertijd te eischen, dat de bewoners verhoeden zouden, wat hunne natuurlijke betrekkingen noodwendig medebrachten, was zooveel als eene gewisse oorzaak van toekomstige onlusten kunstmatig in het leven te houden. De Hoofden, die wij onze bondgenooten noemden, waren in eene houding van openbare vijandelijkheid tegen de Boeren gebracht. De Boeren waren niet te laken, dat zij er de voorkeur aan gaven in die oorden eigen kolonies te stichten, om niet opnieuw aan het gevaar blootgesteld te zijn.

Evenwel stemden zij in onze voorwaarden toe, en zij kwamen ze niet na. Wij hadden het verdrag van Aliwal North verbroken. Zij verbraken het laatste tractaat, of liever hunne Regeering bellette hare onderhoorigen niet het te breken. Wij onthielden hunne fouten; maar vergaten de onze. Er rees een kreet tegen de trouweloosheid der Boeren. De zendelingen, die nimmer van hen gehouden hebben; de Engelschen in de Kolonie, die zich vernederd gevoelden; het leger, gegriefd door eene ongewroken nederlaag; staatslieden, naijverig op de eer van hun land, philanthropen, die hunne levenstaak stellen in de verdediging der onschuldige negers, — allen hieven gezamenlijk dien kreet aan, en intusschen wachtte »haar Majesteits oppositie" de gelegenheid af om haar voordeel te doen met den minsten vat, dien de Regeering op zich zou geven. Men vorderde, dat het Ministerie eene expeditie zou zenden om de Boeren met geweld van het grondgebied onzer bondgenooten te verjagen, en het durfde dit niet weigeren. Maar wat zou de expeditie uitrichten? De Ridder van La Mancha verloor den jongen van zijns meesters zweep-

slagen, deed den meester zweren, het loon, waarop de jongen aanspraak maakte, te betalen, en reed zijns weegs, zich verblijdende over zijne bemoeiingen en het goedge maakte ongelijk. Toen hij uit het gezicht was, bond de meester den jongen weder aan den boom, en sloeg hem erger dan te voren. Als wij de Boeren uit Bechuana-land hadden verdreven, zouden wij er dan blijven, en er een leger houden? Zoo ja, wie zou het betalen? Zoo neen, zoo zou zich de oude toestand herhalen, zoodra wij afgetrokken waren. Tusschen een kwaal, die hersteld moet worden, en de kosten van het herstel, dient er altijd eene zekere verhouding te bestaan. Iets beters konden wij niet verwachten, dan dat wij onze troepen zouden zenden, met eene uitgave van misschien een millioen ten laste van de belastingschuldigen; dat die troepen geen vijand zouden vinden; dat de troepen blijven zouden totdat het ons verveelde ze te betalen, en den weg zouden gaan met de bekentenis van onvermogen. Inkomsten uit zulk een land te halen zou onmogelijk zijn. Er een bestuur te vestigen, dat zich zelf zou kunnen handhaven, zou even onmogelijk wezen. En wat zouden wij uitvoeren met een wingewest, dat niets opbracht dan de gelegenheid om in het oneindige geld uit te geven, een gewest, daar wij geen nut van konden trekken, en dat wij niet naderen konden dan door de Kaap-Kolonie, terwijl deze niets zou doen om ons verblijf aldaar gemakkelijker te maken. Misschien hoopte het Ministerie, dat als Bechuana-land van de Boeren gezuiverd zou zijn, de Kaap-Kolonie zich er mede belasten zou. Doch de Kaap-Kolonie zou, zooals iedereen wist, die de zaken kende, niets doen van dien aard. Als wij goedgevonden Bechuana-land in te nemen, moesten wij het houden totdat het ons vervelen zou, en dan konden wij als gekken aftrekken. Iets beters konden wij niet verwachten. Het ergste was eene vernieuwing van den oorlog, die een rassen-oorlog worden zou tusschen de Hollanders en de Engelschen in Zuid-Afrika. De minste onvoorzichtigheid, of wel de bloote weigering van de Boeren om henen te gaan zonder daartoe gedwongen te zijn, kon zulk een oorlog veroorzaken. En de gevolgen zouden niet te berekenen zijn. Het gevaar was te grooter, omdat velen van hen, die zich het meest beijverden om de expeditie plaats te doen vinden, vurig hoopten, dat eene oorlog er het gevolg van zijn zou. Zij haakten

er naar om de vlek van Majuba-heuvel uit te wisschen en de Engelsche vlag weder te Pretoria te hijschen.

Zoozeer dreigde dit gevaar, dat om de afzending van de expeditie te voorkomen, de tegenwoordige eerste Minister van de Kaap, de heer Upington, zelf in den herfst naar de grenzen ging en een soort van schikking met de Transvaalsche Regeering trof, eene schikking die aan de meerderheid der blanken in de Kolonie voldeed. Vermits wij goed gevonden hebben aldaar eenen constitutioneelen regeeringsvorm te vestigen, behoort het gevoelen van de meerderheid erkend te worden. Indien wij Zuid-Afrika niet volgens het gevoelen der meerderheid bestuurd willen zien, moeten wij zelven het land besturen. Het Engelsche Ministerie verwierp de door den heer Upington gemaakte overeenkomst als te gunstig voor de Hollanders. De voorbereidselen werden voortgezet; 8000 man werden uitgezonden onder bevel van Sir Charles Warren, om naar Bechuana-land op te trekken. De Regeering van de Kaap werd uitgenoodigd om mede te werken. Zij verontschuldigde zich met alle eerbiedenis, en wij staken ons dus opnieuw in eene onderneming, die zich niet verdroeg met de constitutioneële beginselen, naar welke wij besloten hadden dat Zuid-Afrika zou bestuurd worden. Zuid-Afrika kan slechts constitutioneel bestuurd worden wanneer men de Hollanders aldaar weet te winnen, en wij hadden van den aanvang aan niets gedaan en bleven niets anders doen, dan hen kwetsen en verbitteren. Ik houd het er voor, dat het Ministerie van den Heer Gladstone, zoo het zijn eigen oordeel had kunnen volgen, deze hachelijke onderneming niet had uitgevoerd. Maar de stap was gedaan. Het laatste detachement was afgevaren voordat ik Engeland had verlaten, en de zaak scheen mij zoo weinig goeds te beloven, als onze ergste vijand maar kon wenschen. Mogelijk hadden de Boeren geen recht op de hoeven, die zij in bezit hadden; doch was hunne verdrijving de gevolgen waard, die zij mede kon brengen? Het grondgebied, waarover het geschil liep, was eene bijna waterlooze wildernis. Het geld, hetwelk het kostte het bevrijdingsleger eene week lang te onderhouden, zou de klagende Hoofden het land met vreugde hebben doen ruimen. Er dient toch altijd zekere verhouding te bestaan tusschen een te bereiken doel en de kosten, vereischt om het te bereiken. Het te bereiken doel, in zooverre

als er van een doel sprake kon zijn, was wraak te nemen voor de nederlaag op Majuba-heuvel. Niet onwaarschijnlijk was het, dat het ons het verlies van de Zuid-Afrikaansche Kolonie zou kosten. De openbare meening in Engeland zou voorzeker geene verdelgingsoorlog tegen Hollanders in de Kaap veroorloven, en gemakkelijk kon het de vraag worden, of wij een oorlog van dien aard voeren, of het land ruimen zouden. Even weinig zou zij de afschaffing van de constitutie aan de Kaap en een militair bewind aldaar dulden. En toch hoedanig ander bewind zou mogelijk zijn, wanneer wij een gewelddadige manier van handelen voortzetten, welke door het Kaapsche Goevernement en Ministerie werd afgekeurd? Ik zag er gansch geen licht in. De eenige uitkomst, die men mocht hopen, was dat Sir Charles Warren er heen zou trekken en weder zou aftrekken: hij zou dan zijn ploeg door een moeras hebben getrokken, waarna de getrokken voor onmiddellijk weder volgevloed zou zijn. Was dit de uitkomst, zoo zou de zaak slechts belachlijk zijn. Maar juist nu kwam het ons slecht gelegen, belachlijk te schijnen.

Natuurlijk is het zeker, dat wij, als wij zulks goedvinden en welberaden naar dat goedvinden handelen, Zuid-Afrika kunnen regeeren, zooals wij Indië doen; wij kunnen bij de behandeling der inboorlingen een eigen staatkunde hebben, en gelijk recht toebedeelen aan blanken en zwarten onder onze eigen overheidspersonen, slechts aan de openbare meening in Engeland verantwoordelijk. Onder zulk een bestuur zou het land rustig en voorspoedig kunnen wezen. En even zeker is het, dat, als Zuid-Afrika zich zelf onder een constitutioneel stelsel zal regeeren, wij op moeten houden onze Engelsche zienswijze omtrent hetgeen dienstig is, op te dringen aan lieden, die er niet naar willen handelen. Wij kunnen hen niet dwingen zich zelven te regeeren en tevens te regeeren naar ons begeeren. Men kan een paard bij het water brengen, maar men kan hem niet dwingen te drinken, en de poging om elkander wedersprekende methoden te vereenigen, zal in de toekomst, evenals geschied is in het verleden, slechts verwarring en teleurstelling teweegbrengen. Daar ik niet onvoorwaardelijk ingenomen ben met de stem des volks, zoo hel ik over tot de eerste der twee te kiezen methoden. Maar één van beiden dienen wij te volgen. Hinken op twee gedachten is erger, dan

trouw bij de eene of de andere der beide methoden te blijven. Ik naderde de Kaap, zeer benieuwd om te vernemen wat er uit de volvoering van ons laatste plan zou voortkomen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Wij stoomden bij het morgenkrieken van den 30 December de Tafel-baai binnen. In weerwil van het vroege uur was de bewolkte lucht zoo warm als in het midden van den zomer. De visschersvaartuigen dreven voor de lichte morgenbries uit naar het ruime sop. De stad sliep nog in de schaduw van den grooten berg, boven wiens gladden top een rooskleurige nevel hing. In de gansche wereld is er wellicht geene stad zoo schoon gelegen als de Kaapstad; de grijze rotsen schijnen over haar heen te hangen, gelijk Poseidons steilte over de stad van Alcinous; van den voet windt zich een pijnboomenbosch naar boven, waar maar boomen wortel kunnen schieten, en vervult de geheele vallei tot den rand der huizen toe.

De dokken waren uitgebreid en de golfbreker was ver vooruit gebracht sedert ik de plaats laatst gezien had. Weinige schepen lagen onder zijne beschutting ten anker, voorts waren er geene teekenen van vooruitgang of verandering. De zaken gaan slechts matig vooruit in een gestoorden staatkundigen dampkring. Wij voeren langs den havendam naar de landingsplaats. Een der eersten, die aan boord kwamen, duwde mij de »Argus» van den vorigen dag in de hand. Ik zag die in, en ontstelde. Eene week of twee voordat ik Engeland verliet, had een heer, dien ik eenigermate kende en met wien ik geneigd was ingenomen te zijn, mij bezocht en mij een aantal vragen gedaan, die ik met de ongedwongenheid van een particulier onderhoud beantwoord had. Onder anderen hadden wij gepraat over de vooruitzichten van Zuid-Afrika, en ik had vrijuit gesproken, omdat ik onderstelde in vertrouwen te spreken, van staatspartijen in de Kolonie, van humeuren, waardoor zooveel kwaads ontstaan was en nog kon ontstaan. Bepaaldelijk had ik geklaagd over misleidende berichten, die aan het Engelsche Goevernement gedaan waren, en over het weinig nauwgezet karakter van een deel der Kaapsche pers. Tot mijne ontsteltenis, zeg ik, hoezeer ik er mij toch mede

vermaakte, vond ik het geheele onderhoud gedrukt (voorzoover onze vriend het zich had herinnerd), twee kolommen van het nieuwsblad vullende, en daarbij een woedend leidend artikel, dat mij aan de verontwaardiging der lezers prijs gaf. Personen, die ons op zulk eene manier tot een onderhoud nopen, moesten iemand kennis geven van hun voornemen. Het is in alle gevallen aan bedenking onderhevig, of die manier eerlijk en, zoo men er geene toestemming toe gegeven heeft, te dulden is. Wanneer men weet, wat u te wachten staat, kan men ten minste letten op hetgeen men zegt, en zich ook verzekeren, dat wat men zegt, begrepen wordt en aldus juist kan overgebracht worden.

Zelfverdediging was hopeloos, en verklaring onmogelijk. Er was ten eersten geen tijd genoeg voor, en ten anderen geloofde ik dat wat ik gezegd had, waar was, en daarom kon ik het niet ongezegd maken, ofschoon het nimmer bedoeld was het publiek te maken. De lieden van de »Argus» hadden, zoo ik meen, het verslag bij toeval in een Londensch dagblad gezien, en vernomen hebbende, dat ik komen zou, hadden zij mij deze fraaie ontvangst bereid. Het was een fijne en karakteristieke streek, dien ik, hoezeer er door getroffen, niet kon nalaten te bewonderen.

M. — de oudste vriend, dien ik in de Kolonie had, kwam aan boord, terwijl ik over de zaak dacht. De gansche stad, zeide hij mij, was woedend. Maar, hoe dit ook zijn mocht, het beduidde niet veel, als ik het mij niet aantrok, en de drie of vier personen, die ik wenschte te zien, zouden mij misschien vergeven. De staatkundige toestand was juist zooals ik verwachtte. M. — had den eersten minister naar Bechuana-land vergezeld, toen hij met de Boeren de schikking getroffen had, die Lord Derby niet had willen bekrachtigen. Wanneer zij goed ware gevonden, dan zou de eerste Minister bereid geweest zijn om het Kaapsch Parlement te raden het grondgebied van Bechuana aan de Kolonie te hechten, en de partij, die vrede wenschte, zou geheel voldaan zijn geweest. Maar de Engelsche Regeering wilde dit niet. Sir Charles Warren was aangekomen, en tegen den vijand opgetrokken; een deel der troepen was met hem gegaan, de overigen zouden zoo spoedig mogelijk volgen. De Kolonie had niets meer te zeggen, en wachtte den uitslag. De Engelschen waren vol vertrouwen, zij rekenden op een oorlog, die de ramp van Majuba-

heuvel wreken, en hunne verhouding dragelijk maken zou. Twee duizend hunner namen als vrijwilligers aan dezen tocht deel. De Hollanders, als partij, keurden natuurlijk de schikking van den eersten Minister goed. Zij maakten de groote meerderheid in en buiten het Parlement uit, en wat zou er worden van de constitutioneele Regeering? Wel is waar was het tooneel van Sir Charles' krijgsbedrijven aan gene zijde van de grens der Kolonie; doch de Kolonie was de rechter arm van Zuid-Afrika, en hoe moesten Engeland en de Kolonie het samen vinden, zoo wij volhardden bij eene staatkunde, welke drie vijfden van hare blanke ingezetenen verfoeiden.

Na ontbeten te hebben, gingen wij de stad in en ik legde mijne bezoeken af. De grieven, die men tegen mij had, kon ik niet ontzenuwen, en zoo wachtte ik de gevolgen af. De tijd en de wisseling der aardsche zaken hadden den ouden kring mijner kennissen grootelijks gedund. Paterson was verdronken; Sir John Molteno had zich van het openbare leven teruggetrokken, en hield zijn verblijf in eene badplaats. De Barrys, Charles en Tom, waren beiden vertrokken; de Villiers, niet de Hoofdrechter, maar een andere, was gestorven; Saul Solomon, een der beste menschen, die ik ooit gekend heb, had ik krank te Londen achtergelaten; doch er waren nog eenigen overgebleven, voor wier oordeel ik hoogen eerbied had, van alle schakeeringen der meening. Ik bezocht eenen zeer uitstekenden man met geene staatkundige partij verbonden, maar toch innig kolonie-gezind en in persoonlijke betrekking beide met Hollanders en Engelschen; deze nu, gelijk ik tot mijne verwondering vernam, keurde niet alleen Sir Charles Warren's krijgstocht goed, maar betuigde te meenen, dat, zoo wij onze positie in Zuid-Afrika wenschten te behouden, wij geen andere partij konden kiezen. Deze heer zeide, dat, nadat wij de Transvaal hadden opgegeven, men het als uitgemaakt beschouwd had, dat wij Zuid-Afrika moede waren en plan hadden om geheel terug te trekken. De toekomst was zoo onzeker in hun oog geworden, dat niemand iets ter wereld had durven voorspellen. Zou men eene republiek worden? Zou men onder de bescherming van Duitschland komen? alles was mogelijk. De Engelschen in de Kolonie hadden den moed verloren; dezen maakten zich gereed om de Kolonie te verlaten; genen, die zulks

niet konden, trachtten zich met de overwinnende partij te verstaan. Hij voor zijn persoon, die aan de Kaap zijn tehuis had, was ontmoedigd en moedeloos. Zuid-Afrika, dit was zijne overtuiging, kon niet op zich zelf bestaan, en onder geen ander bewind zoo vrij zijn, als het onder de Engelsche Kroon geweest was. Tot de laatste weken en totdat het besluit der Engelsche Regeering bekend was geworden, had hij den toestand met een moedeloos oog aangezien. Maar thans was alles veranderd. De Engelschen van de Kaap wisten nu, dat zij niet verlaten zouden worden. De Hollanders — de verstandigen onder hen — zouden in de zaak berusten, als zij zagen, dat wij het ernstig meenden. Ik vraagde hem, wat er gebeuren zou, als er gevochten werd. Hij zeide te hopen, dat er niet gevochten zou worden, ofschoon hij hiervan niet zeker kon zijn. De grond, waarop hij zoo denkt, scheen mij zwak toe. De troepen, zeide hij, gingen er heen als politie, niet als militair. Het gezicht van roodrokken maakten de Boeren, zoo goed als de stieren, boos. Ook zouden zij niet hun uniform, maar »cirduroys,” aanhebben. Misschien schulde er meer in dit onderscheid dan ik in staat was te doorgronden. Toch ontveinsde hij niet, dat hij het er voor hield, dat de Engelschen, zoowel de Regeering als de bijzondere personen, zich in Zuid-Afrika uiterst slecht hadden gedragen. Zij hadden zich de moeilijkheden, die zij leden, zelven op den hals gehaald, en hij vertrouwde, dat zij eene les gehad hadden, die teweeg brengen zou, dat zij in de toekomst beter handelen zouden. Zij hadden de Boeren geminacht, — hen niet met de burgerlijke beleefdheid behandeld, en als voorbeeld verhaalde hij mij een onlangs voorgekomen geval, hetwelk hij wist dat waar was. Een Engelschman had zich aangemeld aan de hoeve van een Boer in den Oranje-Vrijstaat, onder voorgeven dat hij honger leed. De Boer nam hem uit menschlievendheid in zijnen dienst en zond hem naar Kimberley om twee wagenvrachten timmerhout te bezorgen. De man verkocht het hout, maakte zich weg met het geld, en liet wagens en ossen achter, daar hij zich niet van durfde bedienen: die mochten hunnen weg naar huis van zelf vinden. Deze schandelijke geschiedenis was maar al te zeer een staaltje van hetgeen vrij algemeen plaats vond. De Boeren waren zoo stelselmatig belasterd, dat de Engelschen hen ternauwernood als menschelijke

wezens, die men als zoodanig te bejegenen had, beschouwde. Deze meening maakte op mij een' dieper indruk, dan zijne goedkeuring van Sir Charles Warren's zending; in allen gevalle had het wel wat te beteekenen, dat een wijs en gematigd man, die de omstandigheden grondig kende en geen vooroordeel had, zulk een gevoel kon uiten. De uitkomst moge bewijzen, dat hij gelijk had, hoe weinig ik zulks ook kon en alsnog kan gelooven. Ik vrees, dat den Engelschen de les tevergeefs gegeven is. De 2000 vrijwilligers kunnen van nut zijn, zoo er een veroveringsoorlog te voeren is, en de minderheid de meerderheid moet overheerschen. Anders kan ik niet inzien, dan hun optrekken den staat van zaken verbeterd heeft. Het zou, dunkt mij, aanmerkelijk meer goed doen, zoo wij wat minder vergaten, welk kwaad wij gedaan hebben, en wat meer, wat de Boeren ten laste gelegd wordt.

Ik weet niet, of ik zoo vrij zou geweest zijn om den Premier te bezoeken. Tien jaren geleden was de heer Upington juist in de Kolonie aangekomen, om de rechtspraak uit te oefenen. Ik had hem met zijn schitterende en schoone vrouw nu en dan ontmoet, en dat met genoegen, maar ik was het echtpaar niet zoo bekend, dat ik het recht had om hem in zijne tegenwoordige betrekking lastig te vallen. Toch vernam ik, dat hij verlangde mij te zien; dus vervoegde ik mij bij het gebouw van zijn departement. Hoeveel was veranderd sedert ik het laatst daar was, en hoeveel was *niet* veranderd. De spelers waren andere personen, maar het spel was hetzelfde gebleven: de oude vraagstukken, en de oude wederzijdsche verdenkingen van de naijverige partijen. Die tien jaren hadden 's heeren Upingtons uiterlijk grootelijks goed gedaan. Hij zag er nog jeugdig uit, met een levendig gelaat, zwart haar en een' knevel, zwarte oogen met een geestige, sprekende uitdrukking, een goedgevormden mond met moed en beradenheid in de lijnen, — een man, die wist wat hij voor rechtmatig hield, en zich door geene vrees van zijn stuk zou laten brengen. Jegens mij was hij open en hartelijk; veel tijd had hij mij niet te geven, en ik had nog minder tijd; dus sprak hij zonder inleiding of omwegen over den staat van zaken. Hij was, zeide hij, tegen Sir Charles Warren's krijgsonderneming geweest, omdat zij niet missen kon de bestaande breuk tusschen Engelschen en Hollanders wijder te maken, en hij betreurde, dat

zijne voorstellen betreffende Bechuanaland niet aangenomen waren. Hij zeide, met kennelijke oprechtheid, dat de Hollanders als een lichaam de betrekking met Groot-Britannië niet begeerden te verbreken. Hij herhaalde wat — had gezegd, dat zij niet onafhankelijk konden zijn, en dat Duitschland, zoo zij onder Duitschen invloed kwamen, hun niet zoo veel staatkundige vrijheid zou laten, als Engeland hun vergunde. Zijne afkeuring derhalve van onze tegenwoordige handelwijze vloede voort uit gevoelens niet in strijd, maar in overeenstemming met zijne trouw aan de Engelsche Kroon. Wij konden niet hopen onzen invloed in Zuid-Afrika onder constitutioneele vormen te behouden, zoo wij voortgingen geen acht te slaan op den zin der Hollanders, en eene gewapende tusschenkomst in strijd met hunne erkende wenschen was uit-tartend en uiterst gevaarlijk. Hij en de presidenten der beide Republieken zouden hun best doen om eene botsing te voorkomen. Misschien zouden zij niet slagen. De gemoederen aan beide zijden waren geprikkeld en ontvlambaar. Het geheele land was gelijk aan een volgeladen magazijn met brandstof, hetwelk een vonk in brand zou kunnen steken, en dan zou geheel Zuid-Afrika in vuur en vlam staan. Maar hij vertrouwde, dat de Boeren zouden inzien, dat geen vechten noodig was. Zij hadden zich slechts stil te houden. In dat geval zou Sir Charles Warren zonder tegenstand bezit nemen van het betwiste grondgebied. Er konden aannemelijke redenen gevonden worden om negentien of twintig Boeren-gezinnen, die zich daar nedergezet hadden, te verdrijven. Dezen zouden zich naar de Transvaal terugtrekken, en Sir Charles zou dan, als het hem goed docht, de grenzen van het deel van Bechuana-land, zoo groot als hij het hebben wilde, bepalen en het voor eene Kroon-kolonie verklaren. Eene Kroon-kolonie moest het zijn. Het Kaapsche Parlement wilde niets te doen hebben met eene dus gewonnen provincie, behalve onder voorwaarden, door het Parlement zelf te stellen. Namen wij het, zoo moesten wij het zelve houden en besturen, daar er geen stof bestond, waaruit een plaatselijk bewind kon gevormd worden. De grond was te dor om kolonisten uit te lokken, de inboorlingen te arm en ellendig om het minste op te brengen. Een klein garnizoen zou niet baten en tot een aanval uitlokken; dus zouden wij er een groot garnizoen moeten onderhouden. Op dien voet konden wij

er blijven, zoo lang als wij verkozen ; maar hij vermoedde, dat de Engelsche belastingbetaler binnen weinig jaren zulk een kostbare aanwinst moede zou worden.

Dit alles lag voor de hand, zoo duidelijk dat de voorstanders van de krijgsonderneming er niet blind voor hadden kunnen zijn. Hun verlangen was waarschijnlijk een algemeene oorlog te doen ontstaan, de Hollanders te prikkelen om den eersten slag te slaan en Engeland te dwingen zijne kracht aan te wenden om hen te verdelgen. Ik kan niet gelooven, dat Engelsche Ministers zulk eene bedoeling hadden, zij waren voor geschreeuw geweken en hadden het minste gedaan van hetgeen hun vrijstond te doen ; maar niettemin hadden zij eenen weg ingeslagen, die of op machteloosheid of op de opheffing moest uitloopen van de constitutie, die wij, toen het ons gelegen kwam, aan Zuid-Afrika hadden opgedrongen.

De geschiedenis van Ierland herhaalt zich hier, alsof Ierland niet genoeg ware. Zenuwachtige gewelddadigheid met machteloos slap laten hangen der teugels afwisselend ; eerst gestrengheid en dan inschikkelijkheid, en dan opnieuw gestrengheid, zonder volharding bij één stelsel — eene manier van doen, die volken, evenzeer als kinderen, dol maakt. — Zulk een weifelend gedrag is niettemin onvermijdelijk in ieder ons toekomend afhankelijk grondgebied, zoolang een lichaam, zoo wisselend als het Britsche Parlement, er over te zeggen en te beschikken heeft.

Van alle personen, met het bewind in Zuid-Afrika verbonden, is Sir Hercules Robinson, de Goeverneur, het meest te beklagen, en, meen ik, hij weet en betreurt het. Hij is in Engeland gelaakt op grond dat hij Sir Charles Warren onvoldoende gesteund zou hebben. Toen ik te Kaapstad was, veronderstelde men, dat hij tot de uiterste oorlogspartij behoorde en de vraag betreffende Hollandsche of Engelsche oppermacht eens voor goed op het slagveld uitgemaakt wenschte te zien. Arme Sir Hercules ! Hij is een te eerlijk man om tot eenige partij te behooren, en daarom nemen allen op hunne beurt hem mede. Hij is doodeenvoudig een fatsoenlijk Engelsch heer, die tracht zijn plicht te doen in eene betrekking, waarin de verantwoordelijkheid niet alleen op hem rust. Hij is de constitutioneele Goeverneur van de Kolonie, en Hoog-Commissaris. Als Goeverneur der Kolonie moet hij zich laten

leiden door zijne ministers, die verantwoordelijk zijn tegenover het Kaapsche Parlement. Als Hoog-Commissaris heeft hij een aan geene bepalingen gebonden gezag over gansch Zuid-Afrika, een gezag, dat zich zelfs over de onafhankelijke Staten uitstrekt, als beschermer van de Stammen der inboorlingen. Maar, evenals in den Raad der Amphiktionen, heeft hij slechts eene stem, zonder eenige kracht hoegenaamd om zijne bevelen ten uitvoer te brengen, en zijn gedrag in deze betrekking staat ter beoordeeling van zijne lastgevers in Engeland, van de Engelsche pers, en van ieder ontevreden lid van het Gemeentehuis, wie hem maar rekenschap afvordert. Als Hoog-Commissaris zijn hem de belangen toevertrouwd, ter wier bescherming Sir Charles Warren gezonden is geworden, maar toch is Warren's bewind van hem onafhankelijk gemaakt. Zoo hij zijnen verantwoordelijken raadgevers naar den zin handelde, zou hij door de openbare meening in Engeland gewraakt worden. Zoo hij bij het geschil de Engelsche zijde hield, zou hij zich in eene gespannen verhouding tegen het Kaapsche Parlement brengen. Zoo de komst van Warren zijn gewicht als Britsch vertegenwoordiger had hersteld, had zij de spanning tusschen hem en zijn Ministerie verergerd. Hij kon, als het hem goed docht, aan den heer Upington zijn ontslag geven, het wetgevend lichaam ontbinden, en een beroep doen op de Kolonie; maar het uitwerksel kon slechts zijn een grooter meerderheid, die den heer Upington weder op het kussen zou brengen en zijn positie moeilijker dan ooit zou maken. Toen ik hem bezocht, legde hij zijne bezwaren oprechtelijk bloot. Hij zeide, dat zij, die de wezenlijke macht hadden, de verantwoordelijkheid met hem deelden. Maar de Hollandsche leiders hielden zich persoonlijk achter de schermen, daar zij zich er toe bepaalden de staatkunde in te geven, die de Ministers volgen moesten, zonder dat zij goedgevonden persoonlijk met hem zelve in aanraking te komen. Ik verliet hem met het oprechtste mededoogen. Geen Engelsch Koloniaal Geverneur is ooit in een wanhopiger positie geweest, en misschien heeft er nooit een met meer beleid gehandeld. Ik zag een goed voorteken in de stoische volharding, die op zijn gelaat geschreven stond. Goed zou hij misschien buiten staat zijn te doen, maar tenminste zou hij zich niet leenen tot iets kwaads.

Later heb ik eenen van die »Hollandsche leiders» ontmoet, die hij op het oog had gehad, een bedaard, vastberaden heer, met onberispelijke geaardheid en manieren, die wist wat hij bedoelde, al wist het niemand anders. De Hollanders kunnen hunnen tijd en de uitkomst van onze verkeerde daden afwachten. De President van de Transvaal, Krüger, had mij te Londen gezegd, dat elke stap, dien de Engelschen in de laatste twaalf jaren in Zuid-Afrika gedaan hadden, zoodanig was geweest, dat hij dien zelf zou aanbevelen hebben, zoo hij gewenscht had, dat de band met Engeland verbroken werd, met deze uitzondering alleen, dat Lord Carnarvon het ongelijk, den Oranje-Vrijstaat aangedaan, erkend en vergoeding voor de Diamant-velden verleend had. De uitwerking van die inwilliging was geweest, dat de Vrijstaat zich onthouden had, toen de Transvaal streed voor hare onafhankelijkheid; al het overige was geweest wat de stoutste Afrikaander had mogen verlangen. Dit deelde ik den heer H. van wien ik spreek, mede. Hij glimlachte met eene uitdrukking op het gelaat, die te kennen scheen te geven, dat hij van dezelfde meening was. Het was niet waarschijnlijk, dat wat uitzondering geweest was, herhaald zou worden.

Ik besloot uit alles, wat ik hoorde, dat wij thans slechts door ééne zaak vat op de Zuid-Afrikaansche Hollanders hebben behouden, namelijk hunne vrees voor de Duitschers. De pogingen van hunne hoofden om te voorkomen, dat de vrede verbroken werd, zijn met den gewenschten uitslag bekroond. De Boeren in Bechuanaland zijn voor Sir Charles Warren afgetrokken, die in het bezit is van zijne uitgestrekte provincie, en thans vraagt wat er mede te doen. Het Kaapsche Parlement heeft geweigerd ze te annexeren behalve op zijn eigen voorwaarden, die, zeide de eerste Minister, door haar zouden geweigerd worden. Geen bloed is vergoten, en geen voorwendsel om tegen Pretoria op te trekken, heeft zich opgedaan. Misschien heeft de oorlogspartij niet alle hoop opgegeven. Thans is er een roep om de Boeren uit Zoeloland te verdrijven, waartegen dezen waarschijnlijk in verzet zullen komen. Komt het tot eene oorlog, zoo zullen zij misschien Duitschlands bescherming vragen voordat zij zich onderwerpen, en mogelijk zullen zij die in den een of anderen vorm erlangen. Maar zij stellen hunne vrijheid op prijs, en daarom alleen reeds zullen zij

Duitsche hulp slechts in den uitersten nood inroepen. Wanneer de Engelsche Regeeringen, wanneer het Engelsch Parlement en de pers de Boeren goed in plaats van kwalijk willen bejegenen, zoo zij van zich kunnen verkrijgen, zich niet met de Kaap te bemoeien, zooals zij met Australië en Canada doen, dan kan het ongelukkige land herademen, en met hun schoonen bodem en klimaat, met hunnen overvloed van mineralen en juweelen, kunnen Engelschen, Hollanders, Basoetos, Kaffers en Zoeloes de strijdbijl begraven en nevens elkander wonen en voorspoedig zijn. Onze tusschenkomst is op grond van de gewichtigste beweegredenen geschied; maar wij hebben al het kwaad, dat wij het meest verlangden te voorkomen, verergerd. Wij hebben noch persoon noch partij voor ons gewonnen. De Hoofden der inboorlingen mogen voorgeven, dat zij bondgenootschap met ons begeeren, maar zij zijn de Zoeloe-oorlog noch het lot van Waterboer vergeten. Wij kunnen niet beweren, dat wij steeds belangeloos geweest zijn, en wanneer ook zij zich tegen ons keeren, zooals zij steeds in den zin hebben, zullen wij het zoo ver gebracht hebben, dat blanken en kleurlingen van alle ras en kleur ons gezamenlijk zullen verzoeken henen te gaan.

Dit is de waarheid betreffende Zuid-Afrika. Ik voor mijn deel zal het niet meer zien, en wat ik hier geschreven heb, bevat de laatste woorden, die ik er ooit over schrijven zal.

(Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Geschiedenis).
